
STK'LARDA ÜYELERİN GÖNÜLLÜ HAKLARI ÇERÇEVESİNDE GÖNÜLLÜLÜĞE YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE İZMİR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

Nezih Metin ÖZMUTAF¹ Ali KÖSTEPEN²

Öz

Küreselleşen günümüz dünyasında sivil toplum kuruluşları kamu ve özel sektör dışında üçüncü sektör olarak ele alınmaktadır. Sivil toplum kuruluşları akla gelebilecek her alanda faaliyet yapmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının (STK) temelinde yer alan gönüllülük felsefesinin rasyonel bir şekilde hayata geçirilmesinde gönüllü haklarının varlığı hayati bir konu olarak ifade edilebilecektir. Bu kapsamda çalışmanın amacı, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hakları çerçevesinde gönüllülüğe yönelik üye algılarının belirlenmesidir. Oluşturulan anket formu Şubat 2018-Mart 2018 tarihleri arasında İzmir ilinde 72 sivil toplum kuruluşu kapsamında 97 STK üyesine uygulanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye sivil toplum kuruluşları kapsamında gönüllülükle ilgili süreçlerin yaşanması seviyesi ve gönüllülükle ilgili haklar konusunda bilinç, ilgi, sahiplenme ve geliştirme çabası oldukça düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar gönüllü haklarının varlığının gönüllüğü pozitif yönde etkileyeceği görüşünü ortaya koymuşlardır.

Anahtar Kelimeler: STK, Gönüllülük, Gönüllü Hakları

JEL Sınıflandırması: M10, M19

RESEARCH OF DETERMINATION ON THE NGOs MEMBERS FRAMEWORK OF VOLUNTARY RIGHTS TO VOLUNTEER PERCEPTION IN IZMIR

Abstract

Non-governmental organizations in today's globalizing world are treated as the third sector outside the public and private sectors. Non-governmental organizations are involved in every imaginable field. The existence of voluntary rights can be expressed as a crucial issue in a rational way of thinking about the philosophy of volunteering, which is at the vital of civil society organizations (NGOs). The aim of working within this context is to determine member perceptions of volunteerism within the framework of voluntary rights in the NGOs. The questionnaire form was applied to 97 NGO members within 72 NGOs in İzmir between February 2018 and March 2018. Research of NGOs within the scope of Turkey within the scope of rights awareness about the overall stability of processes related to levels of volunteerism and volunteering, interests, ownership and development effort has been determined that at a fairly low level. Additionally, participants put forth the opinion that the existence of volunteer rights would affect volunteering positively.

Keywords: NGO, Volunteering, Voluntary Rights

JEL Classification: M10, M19

¹ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İİBF, İşletme B., Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı

² İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

1. Giriş

Yüzlerce yıllık geçmişe sahip olan sivil toplum anlayışı, özellikle 20. Yüzyıl ile birlikte bilimsel anlamda ele alınmaya başlandığı söylenebilir (Kalaycıoğlu 1998: 111-114). Özel ve kamu sektörlerinin yanında üçüncü sektör olarak yorumlanmaktadır (Mort ve diğ, 2003: 77). Sivil toplum kuruluşları akla gelebilecek her alanda (spor, sağlık, çevre, hayvan hakları, özgürlük, insan hakları, felsefe, turizm, vs) faaliyet gösterebilmektedirler (Sarıbay 2000: 109-110). Sivil toplum kuruluşlarının en önemli kaynaklarından birisi gönüllülerdir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar olması sebebiyle, gönüllüler sivil toplum kuruluşları için son derece önem arz etmektedir (Keyman 2004b: 2-3). Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük felsefesi kapsamında oluşturulan ve gelişerek büyüyen organizasyonlar olarak ifade edilmektedir. Her ne kadar sivil toplum kuruluşlarında resmi ve günlük işlerin yürütülmesinde bazı profesyonel bireyler yer alsın da gerçekte hem onlar hem de faaliyetleri realize edecek diğer bireyler yani gönüllüler olmadıkça yukarıda sözü edilen sürecin realizasyonunun mümkün olamayacağı ortaya konulabilecektir.

Son dönemlerdeki ilginç değişimi yansıtan sivil toplum olgusu, ekonomiden politikaya, kültürden sosyal hayatın bütün yönlerine kadar geniş bir yayılma alanına sahip olmaya başlamıştır. Bu sebeple, artık, herkesin olayları daha iyi algılayabilmek için, devlet dışı sosyal organizasyonlar olarak da ifade edilebilecek olan sivil örgütlenmeleri dikkate alması gerekmektedir. Bu gerekliliğin sosyolojik analizler için de geçerli olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Dünyadaki yeni gerçekler (Drucker 2000), sivil toplum örgütlerinin; finans kuruluşları, çok uluslu şirketler ve medya ile beraber en önemli güç kaynaklarından biri olduğunu ortaya koymaktadır (Canbolat 2002: 9). Öyle ki, günümüzde, sivil toplum örgütleri, iktidarları belirleyecek ve hatta onların devamlılığını sağlayacak faktörlerden biri olarak rol oynamaktadırlar. Bu gerçekten dolayı, resmi ve gayri resmi platformlarda daha fazla ciddiye alınmaktadırlar.

Gönüllülük felesefesinin uygulamaya faaliyetler kapsamında en başarılı şekilde yönlendirilmesi için ise gönüllü bireyler ve onların haklarının sivil toplum kuruluşları için sahip çıkılması gereklidir. Bu çerçevede gönüllü haklarının somut olarak belirlenmesi, geliştirilmesi, korunması ve uygulamaya layık ile yansıtılması topyekün her sivil toplum kuruluşu üyesinin temel bir görevi olarak belirtilebilecektir.

Bu kapsamda, bu çalışmanın amacı, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hakları çerçevesinde gönüllülüğe yönelik üye algılarının belirlenmesidir. Oluşturulan anket formu Şubat 2018-Mart 2018 tarihleri arasında İzmir ilinde 72 sivil toplum kuruluşu kapsamında 97 sivil toplum kuruluşu üyesine uygulanmıştır.

2. Literatür Özeti

2.1. Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük

"Sivil" sözcüğü, Latince "civis" kökünden türetilmiştir ve "yurttaş veya kenttaş" anlamına gelir. "Sivil toplum" ise, Fransızca'daki "société civile"den gelmektedir (Werker-Ahmed 2007: 7). Bütün bu kullanımlarına dayalı olarak, sivil kelimesi, aslında, vatandaş ya da vatandaşlık kelimesi ile eş anlamlı olmaktadır. Bir bakıma buradaki anlamıyla, sivil toplum, yurttaşlar toplumu olmaktadır (Ercan 2002: 75).

Sivil toplum terimi ilk defa Aristoteles ile karşımıza çıkmaktadır. "Sivil toplum, Aristoteles'in 'Politike Koinonia' dediği yurttaşların, kentlilerin, politeslerin oluşturduğu politik düzendir. Sivil olanla siyasal olanın ayırımının henüz olmadığı, politik olana ilişkin olan bu anlayışta sivil toplumun (Politike koinonia) diğer toplum düzenlerinden farkı hak ile haksızlığın ayrıldığı düzen olması yani adaleti temel alan düzen olmasıdır." (Kuçuradi, 1998: 28)

On sekizinci yüzyıla kadar bütün Avrupalı düşünürler, sivil toplum terimini, mensuplarını yasalar altına sokmakla barış ve düzeni sağlayan siyasal düzen anlamında kullanmışlardır. Bu anlayış etkisini uzun süre devam ettirmiştir. Nitekim D. Hume, özgürlük sivil toplumun

mükemmelleşmesidir, ama yine de otoriteyi tam da bu toplumun var olabilmesinin esası olarak anlamak gerekmektedir derken bir anlamda sivil toplum ve devlet özdeşliğine vurgu yapmaktadır (Keane,1993: 48).

İslam Medeniyeti'nde ise, sivil toplum kavramı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Hayvan haklarından insan haklarına, çevreden sağlığa bir çok alanda faaliyet süren kurum ve kuruluşların varlığından söz edilmektedir. Özellikle kadın hakları ile ilgili kadının özgür ve bağımsız olabilmesi, hukuki haklardan yararlanabilmesi ve toplumsal hayat içerisinde yer alabilmesi için söylemler geliştirildiği görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşları, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (ESC) şu şekilde tanımlamaktadır: “sivil toplum kuruluşları toplum yararı doğrultusunda sorumluluk üstlenen, resmi makamlar ile yurttaşlar arasında aracı işlevi gören örgütsel yapıların tamamı”dır (Güder, 2005: 10). Sivil toplum kuruluşları (dernekler, vakıflar, sendikalar, odalar vb.) günümüzde katılımcı demokrasinin vaz geçilmez örgütlenme şekli olarak sivil toplumun aktörleridir (Kaldor, 2003: 11; Antalya, 2000: 14).

Sivil yönetimi icra eden kurum ya da örgütlere sivil toplum kuruluşları, kısa ve moda söylenisi ile STK adı verilmektedir. (Sivil Toplum Kuruluşları 1998: 24-25). Türkçe'de STK olarak geçen söz konusu kavram, İngilizce non governmental organizations (NGOs)'daki anlamıyla katılım veya temsilen hükümete dâhil olmayan doğal ve yasal sahipler tarafından yaratılan hükümet dışı örgütler şeklinde ifade edilmektedir (“Non governmental organization” 2009). Ancak, ABD'de sivil toplum kuruluşları, gönüllü kamu örgütleri (public voluntary organizations) şeklinde adlandırılmaktadır (Günes 2004: 1).

Sivil toplum kuruluşları oluşturulma ve gelişme bunun yanı sıra stratejik, taktik ve operasyonel anlamda faaliyetlerinde kendilerine özgü gönüllülük felsefesi ile hareket etme eğiliminde olan kuruluşlar olarak belirtilebilir. Bu bağlamda gönüllülük boyutu katılımcı demokrasi çerçevesinde paydaşların (toplum, diğer sivil toplum kuruluşları, işletmeler, donörler, katılımıyla ancak kısıtlı olanaklarla başarılı faaliyetleri beraberinde taşıyan hukukun üstünlüğüne inanan, şeffaf, eşitlikçi ve hesap verebilir ve çağdaş bir boyut olarak ifade edilebilecektir. (Yıldırım, 2004: 218; Doğan, 2002: 244; Balsler ve McClusky, 2005: 295).

Sivil toplum kuruluşlarında bireyler genel (sağlık organizasyonlarının sağlanması ve halk sağlığının korunması, topluma hizmet, kamusal değerleri koruma, sosyal kapitali geliştirme, adaleti tesis, demokratikleşme, insanlığa yardım, sürdürülebilir gelişme, gelişmelere açıklık ve gerektiğinde taraftar olmak vb.) ya da bireysel (sosyalleşme, iyi bir çevre oluşturma ve aidiyet hissi, takım çalışmalarında yer alma vb.) nedenlerden dolayı gönüllü faaliyetlerinde yer alırlar (Yanay ve Yanay, 2008: 66; Mandeville, 2005: 6; Kaldor, 2003: 12; Shah, 2018: 595).

Diğer taraftan kıt kaynaklarla hizmet üreten sivil toplum kuruluşları için donörlerin yapacağı yardımlar da önemlidir. Bu donörler için de onların kendilerini iyi hissetmeleri ve toplumdaki kazandıklarının bir bölümünü onlara geri çevirme sorumluluğu ve pozitif imaj kapsamında motive edici etken olabilmektedir (Konrath ve Handy, 2018: 351).

Sivil toplum kuruluşlarında bu kapsamda gönüllülük çerçevesinde informal ağırlıklılık onların imajları açısından öne çıkmaktadır (Lewis, 2000: 168). Bu çerçevede günümüzde hem geleneksel iletişim süreçleri hem de bilişim teknolojilerinin tüm olanakları gönüllülük süreçlerine pozitif yönde etkiler sağlayabilmektedir (Ganvez-Rodriguez, 2016: 1065).

2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Hakları

Sivil toplum kuruluşlarında son derece önemli bir rol oynayan gönüllülerin, gönüllü hakları kapsamında bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, sivil toplum kuruluşlarının kurum felsefelerine uygun bir şekilde faaliyet sürdürmelerinde ve faaliyet kalitesini arttırmasında son derece önemlidir (Birch ve Whittam, 2008: 439).

Gönüllü haklarının belirlenmesinde hukuksal ya da organizasyonel-yönetmelik boyutlarda yaklaşım sergilenebilir.

Birincil çerçevede hukusal boyut doğal olarak tüm hakları içine alan boyuttur. Sivil toplum kuruluşlarına üyelik dolayısıyla gönüllülük faaliyetleri konusunda yasal olarak belirlenmiş zorunluluklar yer almaktadır. Bunlar aslında hakları ve sınırlarını da belirlemektedir. Örneğin 5253 sayılı Dernekler Kanunu ve Dernekler Yönetmeliği (2005) üyeliğe çeşitli açılardan (yaş, özel durumlar, görev alanı, tüzel kişilik vb.) düzenlemeler getirmektedir. Ayrıca Dernekler Kanunu Madde 4 kapsamında dernek tüzüğünde çalışma konuları ve biçimleri, üye olma ya da çıkış, toplantılar, oy hakları, organları, lokaller, sandık vb. konularda düzenlemelerin bir kısmı yer almaktadır (Dernekler Kanunu, 04.03.2018). Örneğin 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 25 maddesinde üyelikle ilgili "...üyelikte kalmaya veya üyelikten ayrılmaya zorlanamaz..." ibaresi yer almaktadır (Sendikalar Kanunu, 04.03.2018).

İkincil olarak konuya organizasyonel ve yönetmelik açıdan yaklaşmak olasıdır. Temel olarak gönüllü haklarına bakıldığında gönüllülerin kısmen ya da tamamen ayrılmaz özgürlüğüne sahip olduğu bu bilgiye daha ilk adımı attığında sahip olması gerektiği belirtilebilir. Ancak bunu gönüllüğün ciddi bir olmadığı hatta amatörlik anlamına geldiği gibi yorumlamak büyük bir hata olacaktır. Aksine bu bir özgürlük alanıdır (American Red Cross, 2005: 9).

Başlıca gönüllü hakları çerçevesinde iki temel boyut ortaya konulabilir. Bunlar aşağıda yer almaktadır (Voluntering Charter, 2012: 7,8):

Temel haklar: Dilediği takdirde gönüllü statüsüne sahip olma, hak ve sorumluluklar kapsamında bilgilendirilme, gönüllü faaliyetlerini gerçekleştirirken insan haklarına tam koruma, ayrımcılık (yaş, cinsiyet, din, dil, ırk vb. için) olmaması, yasal ve faydalı ise kanunla kısıtlama olmaması, istemediği faaliyette yer almama, yurt dışında da hizmeti verebilme ve destek sağlama (vize vb.).

Destek hakkı: Gönüllü politikalarının kapsamında eşit muamele görme, demokratik şekilde kararlara katılım, eğitim alma, beceri ve yetkinlikleri elde etme, esneelik, harcamaların geri ödenmesi, her gönüllünün görev tanımı bulunması ve gerektiğinde güncellenmesi, geri bildirim alma.

Bu çerçevede Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük ve gönüllülük faaliyet süreçleri sivil toplum kuruluşunun başarısı için önemle üzerinde durulması gereken süreçler olarak ifade edilmektedir. Ancak sivil toplum kuruluşlarında gönüllü faaliyet süreçleri temel olarak sorumluluk alma ve sahaya inme, yüksek çaba ve gönüllülerin ilgisini odaklayabilme, gönüllüleri kararlı olarak kalmalarını sağlama, görevleri başarıyla tamamlama ve izleme gibi süreçler operasyonel anlamda oldukça zor, hasas ve meşakkatli süreçler olarak ifade edilebilir. Gönüllülerin çabaları, yüksek performans göstermeleri, memnuniyet düzeylerinin yüksekliği ve etkinlikleri bu çerçevede etkilenmektedir (Cady vd., 2018: 281-282).

Sivil toplum kuruluşunun yönetim kademesinin yönetim süreçlerindeki performans başarısını ortaya koymada paydaşların (iç ve dış) haklarına sahip çıkmanın, uygun bir kültür yaratmanın karşılıklı ilişkilerin geliştirmenin ve karşılıklı pozitif iletişim süreçlerine yönelmenin, stratejik yaklaşımlar vb.nin önemi vurgulanmaktadır (Gazley ve Nicholson-Crotty, 2018: 265).

Sivil toplum kuruluşlarında hakların uygulamada öne çıkmasında liderliğin önemi belirtilebilir. Örneğin sivil toplum kuruluşlarında liderliğin, adalet, güven, bağlılık, iş memnuniyeti, saygı, iletişimin etkinleştirilmesi ve bilgilendirme, ekip çalışmaları, maddi ve manevi ödüller, eğitim ve kariyer gelişimi, vizyon sağlama, demokratik ortam ve gönüllüleri yakından tanıma, performansı yükseltme vb. konuları içerdiği görülebilmektedir (Rowold vd., 2014:157-159).

Diğer taraftan sivil toplum kuruluşlarında gönüllü süreçlerinde verimlilik somutluktan ziyade algısal kapsama uygundur. Doğası gereği kişilerin algılarıyla gönüllük süreçlere yönelmektedir

(Rojas, 2000: 98). Bu bağlamda gönüllü haklarının da algı ile doğrudan ilintili bir konu olduğu ifade edilebilir.

3. Araştırma

3.1. Araştırmanın Amacı

Üyelerinin ve gönüllülerinin başlılarıyla faaliyetini sürdüren sivil toplum kuruluşları için, gönüllüleri bilinçlendirmek, farkındalık kazandırmak ve hakları hakkında bilgilendirmek son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma ile sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hakları kapsamında gönüllülerinin algılarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Oluşturulan anket formu Şubat 2018-Mart 2018 tarihleri arasında İzmir ilinde 72 sivil toplum kuruluşu kapsamında 97 sivil toplum kuruluşu üyesine uygulanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma için hazırlanan anket formu üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmanın bağımsız değişkenleri olan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sivil toplum kuruluşu türü, sivil toplum kuruluşundaki görev alanı (yönetici ve diğer) sivil toplum kuruluşundaki deneyim süresi yer almaktadır. İkinci bölümünde sivil toplum kuruluşu üyelerinin Türkiye bağlamında haklar kapsamında genel olarak algılarının belirlenmesi çerçevesinde sorulan beş soru yer almaktadır. Bu sorularda sivil toplum kuruluşu süreçlerinin yaşanma seviyesi ve haklarla ilgili çeşitli konular (bilinç, ilgi, sahiplenme, çaba) irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise sivil toplum kuruluşlarında gönüllü haklarının gönüllülüğe pozitif etkide bulunması kapsamında öngörülen 12 önerme yer almıştır. Önermelere istatistiksel değerlendirmeler için 5'li Likert ölçeği kapsamında kesinlikle katılmıyorum için 1, katılmıyorum için 2, orta düzeyde katılıyorum için 3, katılıyorum için 4, kesinlikle katılıyorum için 5 ağırlık değeri verilmiştir. 12 önerme açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucu tek faktör altında toplanmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya yönelik olarak hazırlanan anket formu İzmir ilindeki sivil toplum kuruluşları çerçevesinde yüz yüze anket yöntemi ile hazırlanan anket formu Şubat 2018-Mart 2018 tarihleri arasında İzmir ilinde 72 sivil toplum kuruluşu kapsamında 97 sivil toplum kuruluşu üyesine uygulanmıştır sivil toplum kuruluşlarına ulaşmada Türk Tarih Vakfı'nın 2005 yılında yayınladığı sivil toplum kuruluşlarına yönelik rehber ve İzmir ili çerçevesinde şehir rehberinin yer aldığı web sayfalarından faydalanılmıştır. Türk Tarih Vakfı'nın sözü edilen yayınında İzmir ili bölümünde 230 adet sivil toplum kuruluşu ile ilgili bilgiler yer almaktadır (Sivil Toplum Kuruluşları Rehberi, 2005, 620-622; Kent Haber; İzmir Büyükşehir Belediyesi; İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği, 02/02/2018).

Araştırmada istatistiksel analizler kapsamında SPSS ve AMOS yazılımları kullanılmıştır. Araştırma kapsamında açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, tek örnek t testi ve yapısal eşitlik analizi gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Temel Hipotezi

H₁: Üye algılarına göre sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hakları faktörü ileri düzeyde önemlidir.

4. Bulgular

4.1. Sosyo-Demografik ve Stratejik Yaklaşımına Yönelik Bulgular

Ankete katılan sivil toplum kuruluşu üyelerinin (n= 97) genel yaş ortalaması ve standart sapması; genel olarak (min-max=18-73) ortalaması ve standart sapması 40±16,03, kadınlar için (n=35) için 38,7±16,98 ve erkek için (n=62) için 40,7±15,56'dır.

Araştırmada yer alan bireylerin %5,2'si (n=5) ilk, %10,3'ü orta (n=10), %30,9'u (n=30) lise ve yarısından fazlası %53,6 üniversite (n=52) mezunudur. Bu rakamlar ile görüldüğü üzere katılımcıların yaklaşık %84'ü lise ve üzeri mezunudur. Katılımcıların %36,1'i (n=35) dernek, %53,6 (n=52) vakıf ve %10,3 (n=10) diğer (oda vb.) üyesidir. Katılımcıların %70,1'ü (n=68) yönetici (başkan, başkan yardımcısı, sekreter, müdür, koorninatör, birim sorumlusu vb.) ve %29,9'sı (n=29) diğer (yönetici olmayan üye) grubundadır. Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarındaki deneyim süresi 9 yıl ve altı olanlar %60,8 (n=59) ve deneyim süresi 10 yıl ve üstü olanlar %39,2 (n=38) şeklindedir.

4.2. Gönüllülük Süreçleri ve Haklarına Yönelik Bulgular

Araştırmada sivil toplum kuruluşu üyelerinin genel olarak Türkiye sivil toplum kuruluşları kapsamında gönüllülükle ilgili süreçlerin yaşanması, haklar konusunda bilinç düzeyi, ilgi düzeyi, sahiplenme düzeyi ve çaba düzeyine yönelik algıları belirlenmiştir.

Katılımcılar Türkiye sivil toplum kuruluşlarında gönüllülükle ilgili süreçlerde gönüllüğün yaşanmasına yönelik olarak %96,9 oranında yetersizlik (çok düşük, düşük ve orta) algısına sahiptirler (Tablo1). Katılımcılar bu durumun farkında oluyor olması, bu sorunun, tespit edilmesi, ortaya çıkarılması ve sorun teşkil eden durumların çözülmesi hususu ile ilgili kayda değer bir sonuç olarak ele alınabilir.

Tablo 1: Gönüllülükle İlgili Süreçlerin Yaşanma Düzeyi Algısı

Düzy	n	%	Birikimli %
Çok düşük	6	6,2	6,2
Düşük	57	58,8	64,9
Orta	31	32,0	96,9
Yüksek	1	1,0	97,9
Çok Yüksek	2	2,1	100,0
Toplam	97	100,0	

Katılımcılar Türkiye sivil toplum kuruluşlarında gönüllülükle ilgili süreçlerde gönüllülükle ilgili haklar konusunda; bilinç düzeyi, ilgi düzeyi, sahiplenme ve geliştirilmesi konusunda çaba yaklaşık olarak %97'lere varan oranlarda yetersizlik (çok düşük, düşük ve orta) algısına sahiptirler (Tablo 2).

Tablo 2: Gönüllülükle İlgili Diğer Düzeylere Yönelik Algılar

Düzy	Gönüllülükle İlgili Haklar Konusunda Bilinç Düzeyi			Gönüllülükle İlgili Haklar Konusunda İlgi Düzeyi		
	n	%	Birikimli %	n	%	Birikimli %
Çok düşük	6	6,2	6,2	9	9,3	9,3
Düşük	61	62,9	69,1	65	67,0	76,3
Orta	27	27,8	96,9	20	20,6	96,9
Yüksek	1	1,0	97,9	1	1,0	97,9
Çok Yüksek	2	2,1	100,0	2	2,1	100,0
Toplam	97	100,0		97	100,0	
Düzy	Gönüllülükle İlgili Haklar Konusunda Sahiplenme Düzeyi			Gönüllülükle İlgili Hakların Geliştirilmesi Konusunda Çaba Düzeyi		
	n	%	Birikimli %	n	%	Birikimli %
Çok düşük	16	16,5	16,5	30	30,9	30,9
Düşük	57	58,8	75,3	47	48,5	79,4
Orta	20	20,6	95,9	17	17,5	96,9
Yüksek	1	1,0	96,9	1	1,0	97,9
Çok Yüksek	3	3,1	100,0	2	2,1	100,0

Düzy	Gönüllülükle İlgili Haklar Konusunda Bilinç Düzeyi			Gönüllülükle İlgili Haklar Konusunda İlgi Düzeyi		
	n	%	Birikimli %	n	%	Birikimli %
Çok düşük	6	6,2	6,2	9	9,3	9,3
Düşük	61	62,9	69,1	65	67,0	76,3
Orta	27	27,8	96,9	20	20,6	96,9
Yüksek	1	1,0	97,9	1	1,0	97,9
Çok Yüksek	2	2,1	100,0	2	2,1	100,0
Toplam	97	100,0		97	100,0	

4.3. Ölçüm Aracının Güvenirliği, Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizleri

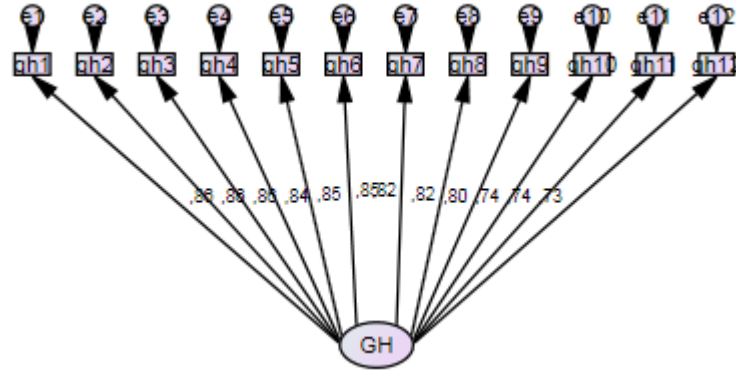
Anketin üçüncü bölümündeki 12 önermeye açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi tercih edilmiştir. Kaiser-Meyer-Olkin değeri 0,886'dır. Bartlett Küresellik Testi değerleri önemli bulunmuştur ($\chi^2_{66}=1201,099$, $p=0.000$). Anti imaj korelasyon matrisinin köşegen değerleri 0,956-0,828 değerleri arasında değişmektedir. Bu nedenle faktör analizi uygunluk bulunduğu belirlenmiştir. Faktör analiz sonucu 12 önerme tek faktör altında toplanmıştır. Faktör toplan varyansı %73,235 oranında açıklamaktadır. Genel Coranbach Alfa değeri 0,959'dur. Bu nedenle tek faktörlük yapı çok yüksek seviyede güvenirliliğe sahiptir. Bunun yanı sıra faktör ve madde bazında Cronbach Alfa değerleri de tutarlılık göstermektedir (Tablo 3). 12 önerme için genel soru ortalaması (item-means) 4,374 ve ortalama varyans 0.009'dur. Oluşan faktöre gönüllü hakları faktörü ismi verilmiştir. Ayrıca her bir önerme ileri düzeyde önemli olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: Faktör Yükleri, Güvenirlik Katsayıları ve Tek Örnek t Testi

STK'larda gönüllülüğü pozitif yönde etkiler	Faktör: Gönüllü Hakları	Cronbach Alfa Skorları Genel=0,9 59	H ₀ : 3 ≤ μ	
			t	p
Projelerde gerekli olanakları sağlama (araç-gereç, fon, İK, ulaşım, yeme-içme, konaklama vb)	,873	,954	14,9 12	,0 00
Ödül süreçlerinin etkin kullanımı	,870	,954	13,0 79	,0 00
Ekip çalışmasına önem vererek bütünleşme sağlanma	,868	,954	13,4 91	,0 00
Demokratik ve özgür bir ortamın sahiplenilmesi	,860	,955	14,1 27	,0 00
Gönüllülük çerçevesinde eğitim ve geliştirme	,856	,955	14,5 03	,0 00
Saygınlığın önemsendiği ortamının varlığı	,855	,955	11,3 39	,0 00
Gönüllü profiline uygun görevlendirme (yaş, cinsiyet, eğitim, kişilik, deneyim vb.)	,830	,956	14,5 55	,0 00
Yeterli bilgilendirme yapılması	,827	,956	11,8 47	,0 00
Demokratik ve özgür bir ortamın yönetimce desteklenmesi	,824	,956	16,4 42	,0 00
Demokratik ve özgür bir ortamın oluşturulması	,779	,957	15,4 36	,0 00
Şeffaf bir yönetimin varlığı	,769	,958	15,6 79	,0 00
Kariyer gelişim olanaklarının varlığı	,762	,958	16,0 95	,0 00

Yapısal eşitlik kapsamında gerçekleştirilen doğrulama faktör analizi sonucunda bir gizil değişkene bağlı önermelerin de değerleri oldukça yüksek olarak belirlenmiştir (Şekil 1). Modelin uyum değerleri CMIN/DF=3,981, CFI=0,923, NFI=0,904, GFI=0,912 ve RMSEA=0,071 şeklindedir. Bu değerler kabul edilebilir bir uyumu ortaya koymaktadır (Tablo 4).

Şekil 1: Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ayrıca tüm değerler önemli bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Değerlerin Önemliliği

			Estimate	S.E.	C.R.	P
gh1	<---	GH	1,000			
gh2	<---	GH	1,091	,095	11,447	***
gh3	<---	GH	1,044	,091	11,511	***
gh4	<---	GH	1,054	,096	10,930	***
gh5	<---	GH	,957	,086	11,198	***
gh6	<---	GH	1,137	,102	11,164	***
gh7	<---	GH	,959	,091	10,541	***
gh8	<---	GH	1,062	,101	10,523	***
gh9	<---	GH	,918	,092	10,029	***
gh10	<---	GH	,813	,091	8,933	***
gh11	<---	GH	,892	,101	8,855	***
gh12	<---	GH	,802	,093	8,622	***

4.4. Faktöre Yönelik Bulgular

H₁ hipotezi (Üye algılarına göre sivil toplum kuruluşlarında gönüllü hakları faktörü ileri düzeyde önemlidir) katılımcı algıları kapsamında kabul edilmiştir. Bu çerçevede katılımcılar gönüllü hakları kapsamında belirlenen gönüllülük faktörünü dolayısıyla on iki önermeyi de ileri düzeyde önemsemektedirler (Tablo 5). Bu demek oluyor ki, katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarında gönüllü haklarını ileri düzeyde önemsiyor. Gönüllü hakları kapsamında algı oluşması ve farkındalık meydana getirilmesi ileri düzeyde etkilidir.

Tablo 5: Faktör Bazında Tek Örnek t Testi

Faktör	N	$\bar{x} \pm s$	$H_0: 3 \leq \mu$	
			t	p
Gönüllü Hakları	96	4,3±,79	17,074	,000

5. Sonuç

Sivil toplum kuruluşları bir bir toplumun, bir milletin, bir devletin ve hatta bir adım öteye gidildiğinde dünyanın gelişimi, kalınması, korunması ve çeşitli faydalar ile techiz edilmesi açısından son derece önemli kuruluşlardır. Bir çok alanda faaliyet sürdürebilen sivil toplum kuruluşları kamu ve özel sektör dışında üçüncü sektör olarak tanımlanmıştır (Çaha 2006).

Sivil toplum kuruluşlarının, sivil toplum faaliyetlerini bilinçli ve kurumsal bir şekilde sürdürüyor olması, sivil toplum kuruluşlarının gelişimi açısından gereklidir (Villinger, 2009: 61).

Sivil toplum kuruluşları, kamu ve özel sektörleri üzerinde baskı görevi üstlenmektedir. (Gillian ve Golden, 2009: 11). Fayda ve gelişim sağlanması için, bu görevi icra etmesi gerekmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük felsefesinin doğrudan tüm faaliyet süreçlerine yansımaları için önemli bir ön koşul olarak gönüllü haklarının varlığı kabul edilebilecektir. Burada sadece gönüllü haklarının varlığı yeterli olmamaktadır. Bunun yanı sıra gönüllü süreçlerinin faaliyet süreçlerinde yaşanması ve gönüllü hakları konusunda yüksek bilinç, ilgi, sahiplenme, geliştirme çabası da gereklidir. Ancak katılımcıların algılarına göre Türkiye sivil toplum kuruluşları kapsamında gönüllülükle ilgili süreçlere yansımı ayrıca gönüllü haklarının yüksek bilinç, ilgi, sahiplenme ve geliştirme çabası oldukça düşük seviyede belirlenmiştir. O halde bu çerçevede katılımcı demokrasinin bir getirisi olarak konuya çözümler getirilmesi gerektiği ortadadır.

Diğer taraftan ne tür çözümler getirilebileceği konusunda bu çalışmanın son bölümünde yer alan gönüllü hakları ve onun içerdiği önermeler kapsamında öneriler sunmak olasıdır. Gönüllü faktörü kapsamında gönüllülüğü pozitif olarak etkileyecek faktör arasında; projelerde olanakların yeterliliği, etkin ödül süreçleri, etkin ekip çalışmaları, demokratik ve özgür bir ortam yaratma (oluşturma, destekleme ve sahiplenme), etkin eğitim, yeterli bilgilendirme, saygınlık, şeffaflık, gönüllü profiline uygun görevlendirme ve kariyer gelişim olanaklarının varlığı temel olarak belirtilebilecektir (Bkz. Tablo 3 ve 5). Şüphesiz uygulamada koşullara ve sivil toplum kuruluşu misyonlarına göre bu çerçevede geliştirebilecektir. Sivil toplum kuruluşlarının bu bağlamda paydaşları ile birlikte farkındalık eğitimleri ve toplantıları gerçekleştirilmesi son derece önerilmektedir. Son olarak sivil toplum kuruluşları gönüllü hakları ile ilgili olarak, gönüllü haklarının sivil toplum kuruluşları içerisinde yetersizliği konusunda bilinçli olan gönüllüleri genel olarak algı düzeylerinin artırılması ve bilgi seviyesinin artırılması söylenebilir.

Kaynakça

- American Red Cross, Volunteer Handbook. (2006). Erişim Adresi: http://northwestflorida.redcross.org/index.php?pr=Volunteer_Services/media/Volunteer_Handbook.pdf.
- Antalya, G. (2000). Tüzel Kişilikler ve Bunun İçinde Gönüllü Kuruluşlar. *STK'lar ve Yasalar, Etik, Deprem, Sivil Toplum Kuruluşu Sempozyumları*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Balser, D. ve McClusky, J. (2005). Managing Stakeholder Relationship and Nonprofit Organization Effectiveness. *Nonprofit Management & Leadership*, 15(3), 295-315.
- Birch, K. ve G. Whittam. (2008). The Third Sector and the Regional Development of Social Capital. *Regional Studies*, 42(3), 437-450.

- Cady, H., Brodke, M., Kim, J. ve Shoup, Z. (2018). Volunteer Motivation: A Field Study Examining Why Some Do More, While Others Do Less. *Journal of Community Psychol*, 46(3), 281–292.
- Canbolat, İ. (2002). *Küresellesen Dünya ve Türkiye (1.baskı)*. Vipasa Yayınları, Bursa.
- Çaha, Ö. (2006). Bir Kez Daha Sivil Toplum. Erişim Adresi: <http://www.siviltoplum.com>.
- Dernekler Kanunu. (2004). Erişim Adresi: <https://www.dernekler.gov.tr/tr/mevzuat/kanun/5253-dernekler-kanunu.aspx>.
- Doğan, İ. (2002). *Sivil Toplum (1.baskı)*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Drucker, P. (2000). *Yeni Gerçekler*. (Çeviren: Birtane Karanakçı). Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Ercan, H. (2002). Türkiye’de Sivil Toplum Tartışmaları Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 69-79.
- Gillian, C. ve Linda, G. (2009). Re-Branding Social Good: As A New Conceptual Framework. *Proceedings of the Academy of Marketing Studies*, 14(1), 9-15.
- Rodríguez, M., Pérez, C. ve Godoy, M. (2016). Drivers of Twitter as A Strategic Communication Tool for Non-Profit Organizations, *Internet Research*, 26(5), 1066-2243.
- Gazley, B. ve Crotty, N. (2018). What Drives Good Governance? A Structural Equation Model of Nonprofit Board Performance. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 47(2), 262–285.
- Güder, N. (2005). Sivil Toplumcunun El Kitabı. STGP Yayınları, Ankara.
- Güneş, İ. (2004). *Sivil Toplum Kuruluşları Sanal Dergisi*, 1(5), Erişim Adresi: <http://www.sonbaski.com/sayi7siviltoplum.htm>.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. İzmir Kent ve Yaşam: Sivil Toplum Örgütleri, Erişim Adresi: <http://www.izmir.bel.tr/StandartPages.asp?menuID=1478&Menu&Name>.
- İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği. (2012). Bağlı Odalarımız. Erişim Adresi: <http://www.iesob.org.tr/content/view/425/106/>.
- Kalaycıoğlu, E. (1998). *Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset, Küreselleşme-Sivil Toplum ve İslâm*, (drl. E Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay). Vadi Yayınları, Ankara.
- Kaldor, M. (2003). Civil Society and Accountability. *Journal of Human Development*, 4(1), 5-27.
- Keane, J. (1993). *Despotizm ve Demokrasi Sivil Toplum ile Devlet Arasındaki Ayrımın Kökenleri ve Gelişimi*. Sivil Toplum ve Devlet. (Çeviren: Levent Köker). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kent Haber. İzmir İli Sivil Toplum Kuruluşları Listesi. Erişim Adresi: <http://www.kenthaber.com/ege/izmir/Dizin/sivil-toplum-kuruluslari/Listesi>.
- Keyman, F. (2004). Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları 4. İstanbul Bilgi Üniversitesi. Erişim Adresi: http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_4.pdf.
- Knox, S. ve Colin, G. (2007). The Application of Stakeholder Theory to Relationship Marketing Strategy Development in a Non-profit Organization. *Journal of Business Ethics*, 75(2), 115-135.
- Konrath, S. ve Handy, F. (2018). The Development and Validation of the Motives to Donate Scale. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 47(2), 347–375.

- Kuçuradi, İ. (1998). *Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar, Üç Sempozyum: Sivil Toplum Kuruluşları (1.baskı)*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Lewis, D. (2000). *Management og Non-Governmental Organizations: Catalysis, Partner and Implementors*, Florence, USA.
- Mandeville, J. (2005). *The Nonprofit Sector: A Partner with Government, Patimes, Spesial Section*.
- Mort, G., Weerawardena, J. ve Carnegie, K. (2003). Social Entrepreneurship: Towards Conceptualisation. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 8(1), 76-88.
- Özer, M. (2014). Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi Ve Sosyal Fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (26), 86-97.
- Rojas, R. (2000). A Review of Models for Measuring Organizational Effectiveness Among For-Profit and Nonprofit Organizations. *Nonprofit Management & Leadership*, 11(1), 97-104.
- Rowold, J., Borgmann, L. ve Bormann, K. (2014). Which Leadership Constructs Are Important for Predicting Job Satisfaction, Affective Commitment, and Perceived Job Performance in Profit versus Nonprofit Organizations?. *Nonprofit Management & Leadership*, 25(2), 147-164.
- Sarıbay, A. (1998). Türkiye’de *Demokrasi ve Sivil Toplum, Küresellesme- Sivil Toplum ve İslâm*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Shah, H. (2018). Local Health Departments’ Role in Nonprofit Hospitals’ Community Health Needs Assessment. *AJPH*, 108(5), 595-597.
- Sendikalar Kanunu. (2012). Erişim Adresi: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/18040_2821.html.
- Sivil Toplum Kuruluşları Rehberi. (2005). Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Villinger, D. (2009). Analyzing Non-Profit Organizations: Managerial Frameworks and Evaluation. *Journal of Global Business Issues*, 3(1), 61-66.
- Voluntering Charter (2012). European Charter on The Rihgts and Responsibilities of Editör: Giuseppe Porcaro, Thomas Spragg, Laurent Doucet, Volunteers. Erişim Adresi: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf.
- Yanay, V. G. ve Yanay, N. (2008). The Decline of Motivation? From Commitment To Dropping Out Of Volunteering. *Nonprofit Management & Leadership*, 9(1), 68-75.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Seçkin Yayınları, Ankara.

RESEARCH OF DETERMINATION ON THE NGOs MEMBERS FRAMEWORK OF VOLUNTARY RIGHTS TO VOLUNTEER PERCEPTION IN IZMIR

Extended Abstract

Aim: For non-governmental organizations, whose members and volunteers continue to act with donations, it is thought to be very important to raise awareness, raise awareness and inform about the rights of volunteers. The aim of working within this context is to determine member perceptions of volunteerism within the framework of voluntary rights in the NGOs. The questionnaire form was applied to 97 non-governmental organizations in 72 provinces in Izmir between February 2018 and March 2018.

Methods: The questionnaire prepared for the research consists of three main parts. In the first part, the independent variables of the research are age, gender, educational status, type of civil society organization, period of experience in civil society organization. Determination of the second part of the NGO members of the general perception of the scope of rights in the context of Turkey is located five questions asked in the frame is. In the third chapter, there are 12 proposals in civil society organizations, which are foreseen as positive effects of voluntary rights on volunteering. Statistical analyzes included SPSS and AMOS software. Explanatory and confirmatory factor analysis, single sample t test and structural equation analysis were carried out within the scope of the research.

The Basic Hypothesis of the Study

H₁: According to member perceptions, the volunteer rights factor in civil society organizations is extremely important.

Findings: The average age and standard deviation of the members of the non-governmental organizations participating in the survey (n = 97); the mean and standard deviation of the mean (min-max = 18-73) were 40 ± 16.03 , 38.7 ± 16.98 for women (n = 35) and 40.7 ± 15 it is 56. 5,2% (n = 5) primary school graduates, 10,3% secondary school graduates (n = 10), 30,9% (n = 30) high school graduates and more than 53% , And 6 universities (n = 52). The association was 36.1% (n = 35) of the participants, 53.6% (n = 52) of the foundations and 10.3% (n = 10) of the other members of the jobs room. Participants' experience in non-governmental organizations was 60.8% (n = 59), and 39.2% (n = 38) of those who were 10 years or older. Research in general members of civil society organizations in the process of Turkey to live on volunteering within the scope of civil society organizations, the level of awareness about their rights, interest level, the ownership level and effort level for a perception. Participants have a 96.9% inadequacy (very low, low and moderate) perception of volunteering in volunteer-related processes in non-governmental organizations. Participants were asked about volunteering rights in volunteer-related processes in civil society organizations; the level of consciousness, level of interest, ownership and development have an inadequacy (very low, low and moderate) perception of up to 97%. Explanatory factor analysis was applied to 12 suggestions in the third section of the questionnaire. Basic component analysis was preferred. The value of Kaiser-Meyer-Olkin is 0,886. Bartlett Sphericity Test values were found significant (= 1201,099, p = 0.000). The H1 hypothesis has been accepted.

Conclusion: In civil society organizations, volunteer rights can be considered as an important prerequisite for the reflection of the volunteer philosophy directly into all the processes of activity. The existence of volunteer rights is not sufficient here. In addition to this, there is also a need for a high level of awareness, interest, ownership and development of volunteer processes in the process of activities and voluntary rights. n this context, it is highly recommended that NGOs implement awareness trainings and meetings with their stakeholders. Finally, as regards volunteer rights of non-governmental organizations, it can be said that volunteers who are

conscious about the inadequacy of voluntary rights in non-governmental organizations generally increase the level of perception and increase the level of knowledge.

